

ИНТЕРАКТИВЕН БИНАРЕН УРОК „ЧОВЕКЪТ, ВЛАСТТА И ГРАДЪТ В ТВОРЧЕСТВОТО НА ХРИСТО СМИРНЕНСКИ“

Д-р Теодора Димитрова, Милка Комитова
Езикова гимназия „Акад. Людмил Стоянов“ – Благоевград

Резюме. Настоящата статия представя интерактивен бинарен урок, проведен в рамките на два учебни часа (90 минути) с ученици от XI клас на Езикова гимназия „Акад. Людмил Стоянов“ – Благоевград. Той показва интеграцията между информационни технологии, музика (преходът между отделните части е с пиано, а рециталът е в съпровод на цигулка) и български език и литература. В същото време, има характеристики и на урок-конференция, защото включва текстове на ученици, на учителя им по български език и литература и на ръководителя на катедра „Литература“ към ЮЗУ „Неофит Рилски“ проф.д.ф.н. Цветан Ракъовски. При подготовянето на рецитала се разчита на заниманията на децата в извънкласни дейности (школа по актьорско майсторство, чийто ръководител е госпожа Юлия Дживджорска – артист в ДТ „Н. Вапцаров“). Посветен на 100-годишнината от смъртта на Христо Смирненски, урокът представя проекти, включващи презентация и текст, изработени от екипи от двама ученици. Ролите на преподавателя и учениците бяха разменени, а родителите бяха свидетели на представянето на своите деца.

Ключови думи: интерактивен бинарен урок; урок-конференция; поетически рецитал; извънкласни дейности

Предлаганият в настоящата статия сценарий е на урок за обобщение и систематизация и е посветен на 100-годишнината от смъртта на Христо Смирненски. Проведен е с ученици от XI клас на Езикова гимназия „Акад. Людмил Стоянов“ – Благоевград, но е подходящ и за ученици от VI и от X клас, които изучават творби на Христо Смирненски. Урокът е интерактивен и бинарен, като показва интеграцията между информационни технологии, музика и български език и литература. В същото време, има характеристики и на урок-конференция, защото включва текстове на ученици, на учителя им по български език и литература (ООП) и на проф. Цветан Ракъовски. При подготовянето на рецитала се разчита на заниманията на децата в извънклас-

ни дейности (школа по актьорско майсторство, чийто ръководител е госпожа Юлия Дживджорска).

Урокът беше реализиран в рамките на два учебни часа (90 минути). Избрахме тази форма на организация на учебния процес, тъй като по този начин учащите успяват да се включат активно в учебната среда, да сравняват различните гледни точки, да изразяват своето мнение и да показват отношение. От друга страна, интерактивният урок предполага смяна на ролите на учител и ученик, което се реализира трудно в рамките на един учебен час. Не на последно място, тази форма помогна за привличането и мотивирането на родителите, които уважиха отправената покана и присъстваха като гости. За съставянето на своите текстове и за изработката на презентацията участниците в съответните екипи ползваха информация от източниците, описани в библиографията.

Основните цели, които си поставихме, бяха:

- създаване на условия за мотивирано практическо приложение на получените знания и придобитите умения на учениците;
- формиране у учениците на убеждение за неразривната връзка между отделните учебни предмети (информационни технологии и български език и литература), което да стане основа за STEAM обучение;
- усъвършенстване на комуникативно-познавателните умения, насочени към систематизация и задълбочаване на знанията, както и към пренасянето на уменията в нови области;
- развитие на сътрудничеството между учителите и учениците;
- развитие на сътрудничеството между средното и висшето образование;
- разширяване и систематизиране на знанията за живота и творчеството на Христо Смирненски;
- разширяване на уменията за създаване на текст, подходящ за научна конференция;
- създаване на умения за работа в екип;
- изготвяне на подходяща презентация, онагледяваща текста;
- умение за избор на музика, която да е подходящо встъпление и към урока, и към отделните текстове в него.

Очаквани резултати

Очакваните резултати в областта на социокултурните компетентности на единадесетокласниците са представени в учебната програма по литература за XI клас (ООП). Те са свързани с диференцирането на ценностния и проблемния контекст, в който различните текстове полагат и интерпретират общочовешки теми. В този смисъл се разглежда и творчеството на Христо Смирненски.

Очакваните резултати в областта на литературните компетентности са свързани с уменията за тълкуване на текстовете, а тези в областта на комуни-

кативните компетентности – със създаване на собствен текст, с интерактивните умения на ученика за културно изразяване и творчество.

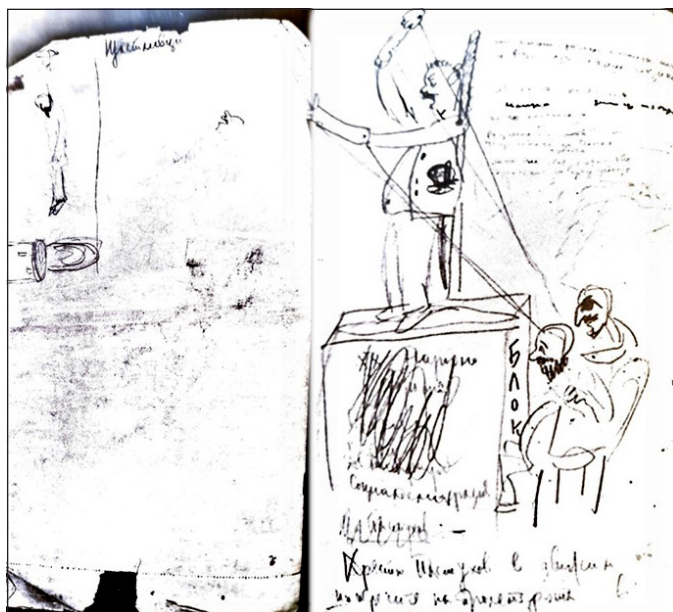
Ход на урока

1. Урокът започна с изпълнение на пиано на „Импromptю в Аb минор“ от Шуберт (първите 2 – 3 минути от произведението). Докато пианото заглъхва, на слайд излиза изображение на Смирненски. В ролята на учител влязоха Симона Йорданова от XI^Г клас, Виктория Митова от и Амелия Никова от XI^Е клас, които поведоха учениците по пътя на „разказването на приказка“: различна, включваща в себе си други малки приказки, интересна. В тяхна помощ със своето пиано влезе Деян Соколов от XI^Е клас. В крайна сметка, целият разказ представи образа на един от най-интересните творци на миналия век – Христо Смирненски.

Беше изготвена презентация, в която отделните слайдове онагледяваха текстовете, към които се отнасят, а различните екипи се сменяха, въведени с помощта на подходяща музика от пиано. Докато на слайд се появява изо-

бражение на компютърна мишка, свързана с книга, се чете следният текст: „С брадвата можеш да си срежеш крака, но и да насечеш дърва, за да се стоплиш. Проблемът не е в брадвата, а в умението или неумението да боравим с нея. Така е и със съвременните технологии. Знаем, че интернет е широко-обхватен и бързо достъпен източник на информация; възможност за комуникация, динамика, повратливост на реакциите. Но е и хищник – изяжда време, предлага залъгалки до оглупяване, свежда до минимум желанието за четене. Въпросът „Ще изяде ли мишката книжката?“ е толкова повтарян, че като че ли вече стана клиширан. Днес освен всичко друго ще се опитаме да докажем, че мишката успява да допълни книжката, а не я изяжда“.

2. Мозъчна атака

Начертана бе схема с правоъгълници. Виктория изписа в горния името на Христо Смирненски. След въпроси към публиката да го свържат с асоциации, бяха дадени следните отговори: пролетарският Ботев, комунизъм, страдание, град, „Приказка за стълбата“, жертва, бунт. Отговорите дойдоха трудно, беше необходимо подканяне от „учителите“ и дори се наложи подсказване от тяхна страна. Към тази схема „учителите“ се връщат в края на урока, за да проверят дали очакванията на „учениците“ са изпълнени и дали е прибавена нова информация за поета.

2. Амелия пусна частта от презентацията с темата на урока, слайдове с родната къща, семейството, любимата, последните записки на поета и карикатури, правени от него. Симона обяснява изображенията.

4. Пианото свири Caballos Espanoles от Уве Корн.

5. Излиза Амелия Никова (презентация), която е в екип с преподавателя Теодора Димитрова (текст): „Разнокалибрените въздишки на един поет“. Презентацията дава сканирани някои текстове от първото издание на „Разнокалибренени въздишки в стихове и проза“. Проектът, реализиран от този екип, представя първата книга на твореца, останала някак настрана от вниманието на критиците и показваща началото на творческия път на Христо Смирненски. „Разнокалибренени въздишки в стихове и проза“ излиза в годината, в която са издадени творби на Йордан Йовков („Разкази“ т. 2); Антон Страшимиров (повестта „Габровка“), Николай Райнов („Видения из Древна България“), Стоян Михайловски („Съчинения“) и разбира се, Иван Вазов („Повести и разкази“). Ако допълним към това и факта, че през 1918 година България току-що е излязла от тежката Първа световна война, става ясно защо „Разнокалибрените въздишки“ остават почти незабелязани от критиката.

Дебютната книга на Христо Смирненски оправдава своето заглавие. Но... само донякъде. Тя наистина е разнокалибрена не само защото събира в себе си и проза, и поезия, но и защото произведенията са някак хаотично струпани, без логическа свързаност помежду им. Ако погледнем дори само това къде излизат – „Хумористична библиотека № 26 – 27“, ще се досетим, че творбите в никакъв случай не са тъжни. Затова и съществителното име „въздишки“ изглежда подвеждащо. Но само на пръв поглед.

„Разнокалибрени въздишки“ не съдържа типичната за Смирненски тема за революцията. Нещо повече, няма творба, където даже да е загатнато за революция, промяна, бунт или нов свят, изграден на мястото на разрушения стар. Няма ги и социалните жертви, типични за другите творби на поета, а назряващите социални конфликти са само загатнати. За сметка на това пък има друго, което ще се окаже „запазена марка“ на този български творец: хуморът и иронията, видими още в паратекста на книгата. Дори и началото е своеобразна ирония с всичко, което ще се случи в живота на Христо Смирненски. „Съдбата е най-великата хумористка“, казва авторът в „Из дневника на един английски поручик“. И като че ли тези думи се оказват пророчески.

Книгата съдържа 35 творби, от които повечето са поетични (макар че точно началото е прозаистично), като има и две драми: трагикомедиите „Първата кондукторка“ и „Столичен скандал“. Въпреки че е дебют, книгата остава недокрай изследвана и затова привлече изследователското внимание на преподавателя по български език и литература (ООП) д-р Теодора Димитрова. Представени бяха по-интересните текстове: „Епитафии на съглашенските

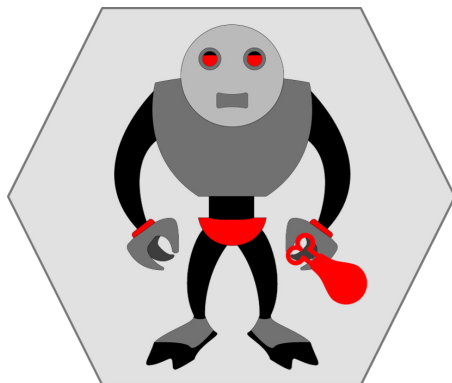
водачи“ (демонстриращ задълбочен политически прочит на последиците от Първата световна война); „Баланиади“; „Столичен скандал“; „Епиграми“ и творбата с изключително интригуващо заглавие „Долу жените!“.

6. След проекта за „Разнокалибрени въздишки в стихове и проза“ беше представен поетически рецитал „Децата на града“. На слайд бе изписано: „Децата на града“: поетически рецитал на ученици от Езикова гимназия „Акад. Л. Стоянов“. Рециталът съдържа творбите: „Улицата“ (първите строфи се рецитират в началото, а последните – в края); „Цветарка“; „Братчетата на Гаврош“, „Стария музикант“, „Уличната жена“, „Слепият“, „Жълтата гостенка“. Текстовете са съпроводени с изпълнение на цигулка, която е фон и допълва идеално текста. Когато децата излязат на сцената, слайдът се сменя с такъв, съдържащ портрет на Смирненски, и стои, докато продължава рециталът.

7. След поетическия рецитал изпълнение на пиано („Амели“) въвежда следващия проект. Слайдът се сменя с надпис „Децата на града“ в творчеството на Смирненски. Излиза екипът от XI^Г клас Йоана Чекова (презентация) и Белослава Илиева (текст). Уводът е есеистичен: „Представете си една машина. Машина с болтове и винтове, с лостове и ръкохватки. Но не полезна машина, работеща в полза на човечеството, а зла, направена от твърд, студен метал, деформираща, разкъсваща и смилеща всичко, което попадне в нея. А в нея влизат хора. Раждат се край пастта ѝ и жестоките зъбчати колела, твърди и леденостудени, неумолимо ги тласкат навътре, а всеки опит за бягство е обречен. В машината хората влизат красиви, а челюстите ѝ ги превръщат в отвратителни, изопачени същества, докато накрая не им отнеме и последното,

което им е останало – живота. Машината е безпощаден хищник“. Различните смислови части бяха онагледени с различни слайдове.

Тезата представя синтезирано образа на децата на града: „Точно такъв е и образът на града в цикъла от стихотворения на Христо Смирненски „Децата на града“ – хищник, унищожаваш жертвите си. Родител, умопомрачително жесток с децата си, отнемащ им радостта от детството, поругаващ невинността на младостта им, отравящ старините им и отнемащ душите им. Но същият град е родил и други деца – такива, които не се примиряват с ролята на жертви, а се борят за свободата си.

8. Симона кани на сцената проф.д.ф.н. Цветан Раковски, който чете текста си „Символизъмът и Смирненски“.

9. Проектът на тема „Дяволът и обществото“ беше въведен отново с изпълнение на пиано: Музикален момент op 16 No4 от Рахманинов. Той бе реализиран от екипа от XI^B клас Рада Божинова (презентация) и Анна Кръстева (текст). Текстът има мото от „Приказка за стълбата“: „Аз съм страж на ония горе“. Уводът и тезата са придружени от подбрани изображения: „Всеки си мечтае за социално издигане. Пътищата и средствата са толкова различни, колкото са разнообразни и човешките характери и обстоятелствата на живота. Някои от нас успяват да се изкачат по стълбището, други се провалят. Обществото отдавна се е превърнало в динамична пирамида, в която всеки тъпче по-долустоящите и едни слизат, за да се качат други. За да слезат, на свой ред. На този фон човечността изглежда, ако не напълно загубена, то значително притъпена. Затова много автори критикуват както високопоставените в обществото, така и цялата система. На темата каква е цената на издигането, са посветени редица класически произведения, в много от които катеренето по социалната стълба изглежда като сделка с Дявола.“

Дяволът е самата същност на обществото. То е неговото царство. Причината за това обаче се крие не другаде, а у самите нас. Социумът, стълбата, калта – всичко това е наше творение. Ако искаме да изгоним дявола от обществото, трябва да го изгоним от нас.

Слайдовете представят всички смислови части от есето и онагледяват идеята на текста.

10. Пианото свири финални акорди на „Импromptю в Аb минор“ от Шуберт (последните 1 – 2 минути)

Интерактивният бинарен урок представи в оригинална форма приноса на Христо Смирненски за българската литература, като очерта публичните роли на учениците от профилираната гимназия, на учителя и на университетския преподавател. По този начин се реализира успешно връзката ученик – родител – учител, а размяната на ролите на ученика и учителя помогна за по-активното участие на учащите се в учебния процес. Работата по групи реализира поставената цел за интеграция между отделни учебни дисциплини и допринесе за развиване на социокултурните умения на младите хора.

ЛИТЕРАТУРА

- БРЮНЕЛ., П.. 2007. *Речник на литературните митове*. Изд. „Рива“.
- ГЕОРГИЕВ, Н., 2002. Великият преобразовател // В: *Литернет*. (посетен: 05.05.2023). <https://litenet.bg/publish/ngeorgiev/120/preobrazovatel.htm>
- ПЕНЧЕВ, Б., КРЪСТЕВА, Ил. 2019. *Учебник по литература за XI клас* (ЗП). София: Изд. „КЛЕТ България“
- СТЕФАНОВ, В., 2007. *Дяволът. Опити върху възмутителната история на злото*. София: УИ „Св. Кл. Охридски“.
- СТЕФАНОВ, В., 2003. *Българската литература на XX век*. София: ИК „Анубис“.
- СМИРНЕНСКИ, Хр., 1918. (Ведбал). *Разнокалибрени въздишки в стихове и проза*. София: Изд. „Печ. „Гутенберг“.
- СМИРНЕНСКИ, Хр., 1922. *Да бъде ден!* София: Худ. библ. „Освобождение“.
- СМИРНЕНСКИ, Хр., 1945. *Стихотворения, том I* (ред.: Т. Боров, Т. Измирлиев). София: Изд. „Нар Издат“.
- Учебна програма по литература за XI клас (ООП): <https://web.mon.bg/bg/100522>
- ШЕВАЛИЕ. Ж., ГЕЕРБРАНТ. А., 1996. *Речник на символите*, т.2. София: ИК „Петриков“.

REFERENCES

- BRUNEL, P. 2007, *Rechnik na literaturnite termini*. Sofia: Riva.
- GEORGIEV, N. 2002. Velikiat preobrazovatel // *LiterNet* (seen 05.05.2023) <https://litenet.bg/publish/ngeorgiev/120/preobrazovatel.htm>
- PENCHEV, B., KRUSTEVA, Il., 2019. *Uchebnik po literatura za XI klas* (ZP). Sofia: Klett Bulgaria.
- STEFANOV, V., 2007. Diavolat. Opiti varhu vazmutitelnata istoriya na zloto. Sofia: UI “Sv. Kl. Ohridski”.

- STEFANOV, V., 2003. *Balgarskata literatura na XX vek*. Sofia: IK "Anubis"
- SMIRNENSKI, Hr. Vedbal, 1918. *Raznokalibreni vazdishki v stihove I proza*. Sofia: UI Pech. Gutenberg.
- SMIRNENSKI, Hr., 1922. *Da bade den!* Hud. Sofia: UI "Bibl. Osvobozdenie"
- SMIRNENSKI, Hr., 1945. *Stihotvorenia, tom 1, red. T. Borov, T. Izmirliiev*. Sofia: UI "NarIzdat".
- Uчебна програма по литература за XI клас (OOP): <https://web.mon.bg/bg/100522>*
- SHEVALIER. J., GEERBRANT., 1996. *Rechnik na simvolite.*, t. 2. Sofia: IK "Petrikov".

AN INTERACTIVE BINARY LESSON: "THE MAN, THE POWER AND THE TOWN IN THE WORKS OF HRISTO SMIRNENSKI"

Abstract. This article represents an interactive binary lesson that took place in 90 minutes with students from the eleventh grade of Language High School "Akad. Ljudmil Stoianov", Blagoevgrad. It shows a combination of informational technology, music (the transition between the different parts is piano music and the recital is accompanied by a violin) and Bulgarian language and literature. It also has the characteristics of a conference lesson, because it consists of texts of the students, their literature teachers and DSc, Prof. Tsvetan Rakiovsky. The preparation of the recital relies on out-of-school activities (acting school, led by missis Julia Djivdjorska, an actress in the "N. Vaptzarov" theatre. Having taken place in honor of the 100-th anniversary of the death of Hristo Smirnenski, the lesson included projects, consisting of a Power point presentation and a text prepared by a team of two students. Teachers and students switched their roles, and the parents watched the presentation of their children.

Keywords: interactive binary lesson; conference lesson; poetic recital; out-of-school activities

✉ **Dr. Teodora Dimitrova**

Language High School "Akad. Ljudmil Stoianov"
Blagoevgrad
ORCID iD: 0000-0002-3924-4892
E-mail: tedi_dimitrova2@abv.bg

✉ **Milka Komitova**

Language High School "Akad. Ljudmil Stoianov"
Blagoevgrad
E-mail: mkomitovamdm@gmail.com